

den puolesta aikana, jolloin yhteiskunnan sosiaalinen järjestys oli muuttumassa (s. 185–190).

Viimeinen teoksessa käsitelty tapaustutkimus koskee mormonitraditiota. Sen päähaarassa eli Myöhempien Aikojen Pyhien Jeesuksen Kristuksen Kirkossa harjoitettiin moniavioisuutta avoimesti 1800-luvun jälkipuoliskolla, kunnes Yhdysvaltain liittovaltion lainsäädännöllinen paine pakotti kirkon perääntymään. Toisin kuin muille Pearsallin käsittelemille ryhmille, mormoneille moniavioisuus oli uskonnollinen periaate, jolla oli pelastusopillinen ulottuvuus. Pearsall analysoi mormonien suhtautumista asiaan erityisesti Belinda Prattin kokemusten ja kirjoitusten välityksellä. Itse moniavioisesti elänyt Pratt julkaisi vuonna 1854 ensimmäisenä mormoninaisena traktaatin, joka puolusti moniavioisuutta, ja juuri naisnäkökulma tekee traktaatista erittäin arvokkaan.

Pratt argumentoi moniavioisuuden puolesta useasta näkökulmasta, teologiaan, luontoon, sosiaalisiin piirteisiin ja perheeseen keskittyen. Protestanttien tavoin hän tuomitsi katolisen selibaatin ja viittasi Abrahamin kunnialliseen Saara-vaimoon: Abraham sai lapsen Hagarin kanssa nimenomaan Saaran, naisen, ehdotuksesta (s. 273–274). Pratt kiinnitti huomiota myös naisen seksuaalisiin tarpeisiin, mikä oli aikakauden ilmapiirissä erittäin poikkeuksellista. Lisäksi hän painotti, että moniavioisen perheen vaimojen välille saattoi syntyä lämpimiä ihmissuhteita, vaikka hän tunnusti myös kitkan olemassaolon. Vaimoista tuli toisilleen tärkeitä ”sisarvaimoja” nimenomaan äiteinä, jotka hoitivat ja rakastivat omia ja toistensaakin lapsia. ”Suku” ja ”perhepiiri” olivat tästä näkökulmasta mormonien uskonnollisen täyttymyksen näyttämöitä.

Sarah Pearsallin monografia onnistuu hyvin keskeisen viestinsä välittämässä: moniavioisuus on avioliittojärjestelmä siinä missä yksiavioisuuskin, ja koska sitä ovat harjoittaneet miljoonat ihmiset, se ei länsimaista nykykulttuuria laajemmassa kontekstissa ole marginaalialue. Järjestelmänä siihen kuuluu puolisoitten välisiä vastuita ja oikeuksia, ja se strukturoi tai on strukturoinut perheitä, yhteisöjä, kulttuureja ja jopa yhteiskuntia. Lisäksi sillä on julkisia seuraamuksia, koska se yhdistää perhekuntia ja sukuja ja siirtää omaisuutta sukupolvelta toiselle. Tämän vuoksi se voi nousta myös poliittisesti merkittäväksi kysymykseksi (s. 7). Osa liitoista onnistuu, toiset eivät, kuten yksiavioisuudenkin tapauksessa.

Useat moniavioisuuteen liittyvät ilmiöt, edut ja ongelmat sekä perustelut sen puolesta tai sitä vastaan ovat ajankohdasta ja tapauksesta riippumattomia. Pearsallin metodinen ratkaisu keskittyä tapaustutkimuksiin tuntuu siksi lukijasta toimivalta. Käsittely nojaa angloamerikkalaiseen tyyliin narratiiviin ja proosaan, jonka kieli on soljuvaa ja mukavalukuista. Kannattaa pitää sanakirja lähellä: vieraskieliselle lukijalle teksti on ajoittain sanastoltaan hyvin sofistikoitunutta. Kuvitus on sopivaa ja hyvin harkittua, ja sitä olisi voinut olla paljon enemmänkin.

Pearsallin analyysi onnistuu suodattamaan esiin moniavioisen avioliittojärjestelmän ”universaaleja” piirteitä, vaikka eri elementtejä ei analysoidakaan järjestyksessä esimerkkien avulla. Tällaiset tapauksesta riippumattomat yleispiirteet, kuten esimerkiksi moniavioisten kulttuurien hierarkkisuus ja patriarkaalisuus (kirjassa käsitellyn Cherokee-kansan osittaista poikkeusta

lukuun ottamatta) tulevat onnistuneesti esiin. Näitä piirteitä olisi voinut koota yhteen vielä selkeämmin esimerkiksi kirjan johtopäätöksiin.

Polygamy: An Early American History on hyödyllistä oheislukemistoa kenelle tahansa kulttuureista kiinnostuneelle. Aivan erityisesti siitä hyötyvät sellaiset kulttuurin- ja uskonnontutkijat, jotka keskittyvät perheen ja avioliiton uskonnollisyhteiskunnalliseen rooliin ja sen muutoksiin. Teoksen laaja lähdekirjallisuus sisältää heitä varten myös arvokkaita vinkkejä lisälukemiseksi, jonka avulla edistää omaa tutkimustaan.

Kim Östman, FT, TKT
Uskontotieteen dosentti
Åbo Akademi

ROSE-MARIE PEAKE
& RIIKKA-MARIA
ROSENBERG
Korsetti ja krusifiksi:
Vaikutusvaltaisia barokin
ajan pariisittaria. Helsinki:
Gaudeamus 2019. 351 s.

Teoksen otsikko *Korsetti ja krusifiksi* kertoo vain kahdella sanalla paljon olennaista kirjan sisällöstä, joka kiertyy niin maallisten kuin hengellisten naisten toimijuuden ympärille ja keskittyy pitkälti nimenomaan aineelliseen kulttuuriin. Käsillä olevassa teoksessa tarkastellaan erityisesti kolmea eliittiin kuuluvaa mutta keskenään varsin erilaista naista. Ensimmäinen heistä on markiisitar Madame de Sévigné (1626–1696), toinen kurtisaani Ninon de Lenclos (1623?–1705) ja kolmas Laupeudentyttärenjärjestön perustaja ja johtaja Louise de Marillac (1591–1660). Kirjan päähenkilöiden ohella teoksessa

käsitellään lyhyesti myös muita eliitin naisia sekä yleisesti ottaen kysymystä siitä, mitä oli olla ylhäisöön kuuluva nainen uuden ajan alun Pariisissa.

Peaken ja Rosenbergin teos 1600-luvun ylhäisönaisista on sukupuolisensitiivisen historian-tutkimuksen näkökulmasta yhtäältä perinteinen ja toisaalta radikaali. Perinteisen kirjasta tekee se, että sukupuolen huomioon ottavassa historiantutkimuksessa tutkimuskohteena ovat olleet nimenomaan naiset – ja vielä erityisesti eliitin naiset. Tämä johtuu ainakin kahdesta syystä. Ensinnäkin siitä, että sukupuolentutkimuksella on juurensa naistutkimuksessa. Naistutkimus puolestaan juurtuu feminismiin yhteiskunnallispoliittisena liikehdintänä, jolle ominaista on ollut nimenomaan naisnäkökulmien esiintuonti. Kun tutkimus on aiemmin kohdistunut lähinnä siihen menneisyyteen, jota miehet ovat hallinneet, naitai sukupuolentutkimuksessa on haluttu tuoda esiin ihmiskunnan toisen puolikkaan menneisyys, näkemykset ja kokemukset. Toki tähän liittyy omat kysymyksensä esimerkiksi siitä, missä määrin on mielekästä puhua naisista yhtenä, homogeenisenä ryhmänä. Peaken ja Rosenbergin kirja ei sorru kuitenkaan sudenkuoppiin tässä mielessä. Vaikka teoksessa otetaan huomioon eliitin naisia yhdistäviä tekijöitä, heidän yksilölliset tarinansa ja mahdollisuutensa nousevat kuitenkin kiitettävästi esiin läpi tekstin.

Toiseksi keskittyminen yläluokan naisiin on ollut varsin pitkälti lähdemateriaalin sanelemaa: mitä korkeammassa asemassa henkilö on ollut, sitä varmemmin hänestä on jäänyt jäljelle dokumentteja. Tämä pätee erityisesti omaelämä-

kerralliseen materiaaliin, jota muun muassa kirjeenvaihto edustaa. Kirjeenvaihto muodostaakin suuren osan Peaken ja Rosenbergin teoksessaan käyttämästä lähdemateriaalista. Hyödyntämällä paitsi kirjeenvaihtoa myös muun muassa aikalaiskuvauksia kirjan päähenkilöistä Peake ja Rosenberg tutkivat eliitin naisten vallankäytön ja identiteetin rakentamisen tapoja. He kysyvät, millä tavoin nämä naiset onnistuivat paitsi muodostamaan imagon ja statuksen, joka salli heidän käyttää valtaa ranskalaisessa yhteiskunnassa, myös säilyttämään rakentamansa aseman ja julkisuuskuvan.

Jos kohta tutkimuksen kohde voidaan luokitella sukupuolentutkimuksellisesti varsin perinteiseksi, kirjan tutkimusote kokonaisuudessaan ei sitä nähdäkseni ole. Naisten vallankäytön tutkiminen ei sinänsä ole uutta, mutta tapa, jolla Peake ja Rosenberg sen tekevät, on raikas ja uusia näkymiä avaava. Teoksessa yhdistetään ”maallisten” ja ”hengellisten” naisten vallankäytön tarkastelu, mitä kirjoittajien mukaan ei ole tehty aiemmin. Linjakasta on, että kaikkiin tarkasteltuihin naisiin sovelletaan samankaltaista tutkimusasetelmaa. Näin ollen esimerkiksi seksuaalisen vallan tarkastelu ei rajoitu kurtisaaniin, vaan sitä tutkitaan myös leskimarkiisittaren ja hengellisten naisten yhteydessä. Myöskään statuksen rakentaminen omaisuuden ja oman pukeutumisen näytteille asettamisen keinoin ei rajoitu vain ”maallisten” naisten käsittelyyn, vaan de Marillacian ja muita hurskaita naisia (*devotes*) tarkastellaan niin ikään muun muassa pukeutumisen ja siihen liittyvien merkityksenantojen näkökulmasta. Voisikin sanoa, että kirjassa otetaan todesta se, että hengelliset naiset olivat muiden ihmisten tapaan yh-

tä lailla kiinni maallisessa elämässä ja toimivat paitsi Jumalan myös toisten ihmisten edessä, osina yhteiskuntaa ja yhteisöjään. Kuten Peake ja Rosenberg tuovat monin tavoin esiin kirjassaan, rajapinta hengellisen – tai uskonnollisen – ja maallisen välillä on uuden ajan alun kontekstissa ylipäänsä hyvin häilyvä.

Nimenomaan ranskalaisten ylhäisönaisten tarkastelu 1600-luvun kontekstissa on kiinnostavaa jo siksi, että heidän vallankäyttö- ja toimintamahdollisuutensa olivat jokseenkin poikkeukselliset eurooppalaisessa mittakaavassa. Kuten kirjoittajat tuovat ilmi, tähän vaikuttivat voimakkaasti muun muassa lainsäädäntö, jonka ansiosta erityisesti leskien asema oli verrattain hyvä, sekä salonkikulttuuri. Mielenkiintoinen seikka erityisesti teologin näkökulmasta on se, että katolinen reformaatio toteutettiin Pariisissa pitkälti hurskaiden ylhäisönaisten rahoituksella ja heidän siipiensä suojassa.

Teoksen raikkautta ja monipuolisuutta korostavat monitasoiset analyysit, joita ei tehdä ainoastaan kirjallisesta materiaalista vaan myös aikakauden taiteesta. Kirjassa on rikas kuvitus, jonka kautta lukija pääsee konkreettisesti kurkistamaan 1600-luvun maailmaan. Näitä kurkistuksia tukevat myös kunkin pääluvun alkuun sijoitetut fiktiiviset tarinanpätkät kirjan kolmen päähenkilön elämistä. Ne avaavat ikkunan pariisittarien arkeen sellaisena, kuin se olisi voinut tapahtua. Rosenberg ja Peake ovat tehneet ennen kirjan julkaisua yhteistyötä projekteissa, joissa yhdistetään akateemista tutkimusta populaariin viestintään ja esimerkiksi pukusuunnitteluun, mikä näkyy myönteisesti myös käsillä olevan teoksen otteessa ja ratkaisuissa.

Kirja on jaettu johdannon ja epilogin lisäksi neljään temaattiseen lukuun. Niistä ensimmäisessä käsitellään ylhäisönaisten asumiskulttuuria ja esineistöä, toisessa vaadetusta ja sen imagoa rakentavaa luonnetta. Kolmas pääluku valottaa seksuaalisuudelle annettuja merkityksiä ja seksuaalista vallankäyttöä, neljäs vanhenemista ja kuolemaa – jälleen statuksen jatkuvan rakentamisen näkökulmasta. Ajatus performanssista nousee vahvasti kirjan läpileikkaavaksi teemaksi. Paikoin siihen viitataan mennyttä todellisuutta mainiosti kuvaavilla, mutta samalla hyvin riemastuttavilla ilmauksilla, kuten esimerkiksi ”hengellinen rääsypersifanssi” (s. 19) tai ”ryäsyperformanssi” (s. 139).

Kirjoittajat osoittavat uskottavasti, miten moninaisen ja usein hyvin arkisin keinoin Pariisiin eliittinaiset pitivät imagonsa ja asemansa rakentamisen käynnissä kukkeimmista nuoruusvuosistaan aina kuolemaan saakka – ja sen yli. Kuten kirjasta käy ilmi, tietynlaisen identiteetin ja imagon luominen ei ollut vain näiden naisten oma projekti, vaan siihen osallistuivat myös muut. Louise de Marillac toimii hyvänä esimerkkinä, sillä ajatus hänen pyhimykseksi julistamisestaan alkoi itää aikalaisten mielissä jo naisen elinaikana. Sekä hänen eläessään että hänen kuolemansa jälkeen kirjoitettujen tekstien motiivit sanelivat siten pitkälti tekstien asiassisältöjä, painotuksia ja ulkonaisia muotoja. Nämä lähteiden tuottamiseen liittyvät motiivit otetaan teoksessa kauttaaltaan huomioon sekä tekstien että kuvien tarkastelun yhteydessä.

Monille ilmiöille haetaan aiheellisesti juuria keskiajalta ja luodaan niille siten historiallisia kaaria. Näin tehdään kuitenkin myös eteenpäin katsoen. Ursuliinunien ekstaat-

tisten kokemusten rinnastaminen tämän päivän konsensuaalisen sadomasokismin piirteisiin lienee yksi shokeeraavimmista esimerkeistä. Nähdäkseni tällaisissa vedoissa korostuu ajatus siitä, että ihmisyydessä on läpi aikojen paljon samankaltaista, vaikka historialliset kontekstit muuttuvat rajustikin.

Teoksen moniin ansioihin nähden kriittiset huomioni ovat varsin pienimuotoisia. Temaattisen käsittelyn vuoksi jotkin asiat mainitaan kirjassa moneen otteeseen. Useimmiten toistot eivät tunnu lukijan hyödylliseltä muistuttelulta, vaan tekevät lukukokemuksesta raskaamman. Jotkin analyysit, kuten kurtisaani de Lenclos’n ja tulevan Condén prinssin välisen suhteen laadun arvuuttelu, jäävät kevyehkölle lähteistä nousevalle perustelulle. Ranskalaista nimietikettiä vain kevyesti tuntevalle esimerkiksi lukuisat nimitykset samasta henkilöstä aiheuttavat ajoittain sekavuuden tunnetta. Omaisuuksien ja esimerkiksi myötäjäisten rahallista suuruutta kuvattaessa olisi ollut hyödyllistä verrata summia nykyvaluuttaan. Näin tehdään yhdessä kohdassa, mutta suhteuttamista olisi saanut olla reippaasti enemmän – etenkin, kun lukuisille muille esitellyille ilmiöille etsitään kaukupohjaa myös nykypäivästä. Kokonaan mainitsematta jäävät Ranskan ylellisyyslait, mikä tuntuu hieman erikoiselta ratkaisulta, kun kirja käsittelee nimenomaan elämisen materiaalisia ulottuvuuksia ja materiaalin kautta tapahtuvaa sosiaalista eriarvoistamista.

Kaiken kaikkiaan 1600-luvun eliittinaisten elämä aukenee rikkaana ja monivivahteisena Peaken ja Rosenbergin teoksessa. Tarkastelun alla olevia naisia ei ole liiemmin käsitelty aiemmassa suomenkielisessä tutkimuksessa, joten

kirja on enemmän kuin tervetullut kontribuutio kotimaiselle kentälle. Tämän teoksen pohjalta jään kiinnostuneena seuraamaan Peaken meneillään olevaa tutkimusprojektiä, joka käsittelee katolilaisia naisia epänormatiivisen seksuaalisuuden näkökulmasta.

Sini Mikkola, TT
Kirkkohistorian
yliopistonlehtori
Itä-Suomen yliopisto

SARAH LEVIN-
RICHARDSON
**The Brothel of Pompeii:
Sex, Class, and Gender
at the Margins of Roman
Society. Cambridge:
Cambridge University
Press 2019. 243 s.**

Sarah Levin-Richardsonin tutkimus *The Brothel of Pompeii* tarjoaa näkökulman roomalaisajan arjen historiaan valottaen aikansa yhden marginalisoidun ihmisryhmän – bordellissa työskentelevien nais- ja miesprostituutujen – elämää. Tutkimuksen kohteena oleva ajanjakso (1. vuosisata jaa.) ja maantieteellinen kulttuuriympäristö ovat olleet myös Uuden testamentin kirjoittajien kulttuuri-ilmapiiriä, joten Levin-Richardsonin tutkimus tarjoaa tärkeän näkökulman ajan sosiaalishistoriaan myös eksegeeteille ja muille Uuden testamentin tekstien lukijoille. Levin-Richardsonin tutkimus valottaa seksityön sosiaalista kontekstia, jota Uuden testamentin tekstit mahdollisesti – joskin värittäneesti – heijastelevat (muun muassa viitatessaan ”porttoihin” ja ”haureuteen”). Lisäksi tutkimus luo taustaa myös laajemmin keisariajan sosiaalisista oloista.